

Na samotě u lesa

Na podzim roku 1937 se novým domovem stala samota, které jsme říkali na Vršku, byla součástí osady Červený Vrch vzdálené asi dva kilometry od okraje města Týna nad Vltavou. Pro mne se stala domovem natrvalo. Platí to zvláště pro sny, které se často podrobně vracejí na v dětské duši trvale zakódovaný domov. Na Vršek jsme se přistěhovali z nedaleké, asi tři kilometry vzdálené, rodné vsí Zvěrkovice, kde rodiče měli pronajatou obecní hospodu a kovárnu. Stalo se tak poté, co majitelé chalupy a menší zemědělské usedlosti na Vršku, děda a babička, zůstali po odchodu maminky zcela sami, a vzhledem k věku již nestačili vlastní hospodářství zvládnout. Ostatní sourozenci maminky byli mimo domov, měli jiné zájmy a povolání. Hospodářství zůstalo mamince a po svatbě i tatínkovi nejen s právy ale i finančními závazky. Jako většina drobných živností a maloročníků za první republiky byla i tato chalupa zadlužená, vzhledem k výdajům na studia, věna sourozencům, a nízkým výnosům z hospodářství v době velké předválečné krize. Z úspor rodičů byly uhrazeny dluhy a postavena nová stodola. Také bylo pronajato několik polí a tatínek, zkušený mistr kovářský a podkovářský, se začal učit hospodařit. Přesto si zřídil v kolně malou kovářskou dílnu s nářadím a polní výhni, ale živnost oficiálně provozovat nemohl, to si cech kovářů v Týně bedlivě hlídal. Kromě toho měl děda vedle stáje v komoře slušně vybavenou kolářskou a truhlářskou dílnu. Děda také byl mistr pokrývačský a klempířský, který však živnost již neprovozoval. Svě řemeslo nezapřel a na chalupě i přes pozdější stáří udržoval střechy ve vzorném stavu.

➤ *Pohled na chalupu na Vršku (1952)*

Na rozdíl od rušné vesnické návsi s kovárnou a hospodou, jsem se ocitnul jako čtyřletý kluk na samotě u lesa s polnostmi a loukami v okolí. Chalupa, původně obývaná jen dědou a babičkou, byla najednou zcela zaplněna, ale kupodivu jsem nepociťoval nepohodlí nebo stísněné prostředí. Panoval zde určitý řád a pravidelný denní rytmus a dělba práce, které brzy všichni přivykli včetně nás malých dětí. Patřil k nim na příklad pravidelný sobotní odpolední úklid jak domácnosti, tak celého dvora včetně mytí příslušné části kadibudky u vrat. V sobotu se také pravidelně pekly buchty, někdy dokonce i velká bábovka a v případě velkých svátků další dobroty. V neděli dopoledne se povinně chodilo do kostela na mši svatou. Nedělní odpoledne bylo věnováno případným svátečním návštěvám příbuzných a trochu odpočinku, který ale byl málokdy, zejména maminkou, dodržován. Kromě domácnosti spolu s babičkou musely zvládnout krmení hospodářských zvířat, dojení krav a jiné práce, na které během týdne nezbyl čas.

Brzy jsem přivyknul novým možnostem dětských zájmů a her. Vesnickou návěs nahradilo půvabné přírodní okolí. Do vysokého borového lesa přímo před okny chalupy jsem se jako malý ještě bál chodit bez doprovodu. Také mi bylo zakázáno chodit k sousedům Turků, k jejich rybníku. Partu vesnických kluků nahradila holčičí společnost, kterou tvořila sestra Maruška a stejně stará Zdenička Jordánů, o rok mladší holky. Stal jsem se suverénním náčelníkem party. Bohužel také odpovědný a někdy i jediný potrestaný za nežádoucí skutky, jako byly opožděné příchody k obědu, potrhané šaty nebo ztracené svršky.

Oblíbeným místem našich her byl malý lesík za stodolou ve strouze mezi naší chalupou a chalupou Jordánů, v jejímž sousedství se rozkládal mohutný les zvaný Bohuňák. Velký díl údolí tvořila část po vytěžení cihlářské hlíny, nyní zarostlá keří lísy. V nejnižším místě údolí byla malá tůňka plná žab a drobných vodních živočichů.

➤ *Při letních dětských hrách - Čert nese Káču do pekla*

pevně držel ve svíslé poloze, že se ani kapka podmáslí nevyhlila. Sebral jsem housle se zlomenou kobylkou a smyčec z jetele a s obavami a smutkem z poškozených houslí jsem dorazil na hodinu výuky. Pan ředitel mě ale potěšil a povzbudil, když pravil, že housle se snadno spraví, hlavně že se to podmáslí nevyhlilo. O takových hodnotách a cenových relacích mohou dnešní výrobci mléka jen snít a slyšet jen jako pohádku. Jen aby se podobné pohádky někdy opět nestaly skutečností.

Chodit do houslí a trpělivě cvičit nudné etudy z Maláta nebylo pro mě příliš zábavné, jak jsem si původně představoval. Když už jsem zvládnul několik sešitů Maláta, připravoval pan ředitel Novák veřejné vystoupení svých žáků. Já dostal za úkol nacvičit společné vystoupení s jednou o rok mladší holkou Bromů, ze samoty u soutoku Vltavy a Lužnice. Když jsem panu řediteli namítal, že je to daleko, s lišáckým úsměvem odpověděl, ať si zvykám, až budu o několik let starší chodit za děvčaty. Tak jsem se několikrát povinně vydal přes les Bohuňák k soutoku do chalupy Bromů, kde jsem byl navíc vystaven drsným vtípům táty Broma, známého pytláka a především lovce sumců, které tajně prodával. Bromů měli malé hospodářství s hnojem a kadibudkou před vchodem do předsíně. Chalupa stála v místě dnešního náspu se silnicí a byla často ohrožována povodněmi. Jednou při letní silné povodni, kdy všichni z chalupy utekli do blízkého Neznašova, velká voda zaplavila hnůj a plovoucí kadibudku nahнала do předsíně, kde po opadu vodní hladiny zůstala stát. Při návratu rodiny Bromů měli všichni mnoho starostí, jak nahradit ztráty a škody na majetku. Po válce proto tuto chalupu opustili a samotné stavení bylo zbouráno při výstavbě nové silnice. Krátce po válce se manželé Novákoví z Týna nad Vltavou odstěhovali údajně do většího města, kde mohl pan ředitel uplatnit své vynikající interpretační schopnosti. Nahradil jej nový pan ředitel Weiner, tichý pán s brýlemi, u kterého jsem pak pokračoval ve hře na housle až do mého odchodu do Tábora.

Rok 1945 a konec války

Již na podzim roku 1944 se stále zřetelněji projevovaly známky blížící se porážky nenáviděného hitlerovského Německa a jeho válečné mašinérie, kterému po pěti letech rozpoutané strašné války, docházely síly. Tím více se zhoršovala situace v zásobování zbožím všeho druhu. Stále více mladých lidí postihovalo povinné totální nasazení na práce v Říši. To však připomínalo spíše otrocké práce, pokud šlo o pracovní podmínky v německých fabrikách a ubytování v lágrech s bídnou stravou. Navíc docházelo stále k častějším náletům angloamerických bombardovacích svazů, které ohrožovaly jejich zdraví a životy. Takové smutné zprávy přicházely stále

častěji z Týna nad Vltavou a sousedních vesnic. Naděje na konec války a osvobození od protektorátního režimu se ale mísily s obavami z blížící se fronty. Ta po Novém roce dosahovala hranice Moravy. Myšlenky, kam se ukrýt v případě, že se bude válčit v bezprostředním okolí města a samotného Vršku, stále více zaměstnávaly dospělé v našem okolí. Nicméně poplašné zprávy o chování ustupujících Němců, zvláště jednotek SS a jejich střety s domácím odbojem, vyvolávaly oprávněný strach. Místní přísluhovači Němců byli sice již krotší, ale německé protektorátní síly dokonce přitvrdily ve vyhledávání a postihu projevů nepřátelství vůči Říši.

Jaro roku 1945 se přihlásilo velmi brzy deštivým počasím a silnice od Tábora a Veselí nad Lužnicí a dále na Vodňany se začaly plnit německými uprchlíky, hlavně starci, ženami a dětmi spolu s koňskými povozy. Prchali z Polska před rychle postupujícími ruskými vojsky. Skupiny německých civilistů se objevovaly v Týně již na podzim roku 1944 a dostávalo se jim, jako tak zvaným národním hostům, ze strany protektorátních úřadů velké podpory. Včetně přednostního ubytování ve veřejných budovách a školních zařízeních. Docházelo tak k častému střídání vyučovacích místností a přibývalo improvizovaného programu, tělocviky a promítání filmů. To však nám žákům druhého ročníku měšťanky velmi vyhovovalo.

Počátkem dubna se objevovaly ve vzduchu nízkoletící spojenecké stíhačky, které narušovaly především železniční nákladní přepravu tím, že rozstřelovaly kotle parních lokomotiv. Odtud se jim začalo mezi lidmi říkat kotláři. Někteří letadla shazovala občas i lehké bomby, kterými poškodily i nádraží v Čičenicích. Jeden takový nálet zastihl mě spolu s Maruškou v lesíku za stodolou. Právě jsme sledovali sousedy Nováků, kteří kopali ve své stráni podzemní úkryt, vyztužený trámkou z poražených smrků. Náhle se ozvaly po přeletu jednoho letadla silné dunivé výbuchy někde v bohunickém lese. Maruška s pláčem utekla domů. V noci bylo občas slyšet vzdálené dunění z jihu německého území, odkud se k našim hranicím blížila západní fronta. Také další sousedé začali kopat na vybraných místech, podle svých představ a terénních podmínek, podzemní úkryty. Tajně a dokonale maskovaný úkryt v hustě zarostlé strouze naproti v obecním lese kopal také hajný Kolář. Dokonale maskoval vykopanou zem a samotný vchod do podzemní chodby. Nemohl však překonat dokonalé znalosti mého klukovského království, za které jsem pokládal tuto velkou část lesního území.

Koncem dubna zhoustnul provoz na druhé straně obecního lesa, na silnici z města jižním směrem na České Budějovice a Vodňany. Stará silnice měla ostré zatáčky k překonání náročného stoupání, s nímž se obtížně vyrovnávala tehdejší motorová vozidla. Chodil jsem často ze školy s partou prudce stoupající formanskou cestou, která vedla zkratkou lesem v blízkosti silnice a končila v místě zvaném Na pochcané.

na řadu anonymních udavačských dopisů z řad obyvatel, z nichž někteří si tak vyřizovali mezi sebou osobní spory. Soudní exekuce se konala za účasti veřejnosti na dvoře budovy soudu na začátku ulice Horní Brašov. Mezi přihlížejícími této smutné události se podle očitých svědků našlo dokonce několik lidí místní spodiny, kteří se smíchem stahovali popraveným tehdy oblíbené vysoké boty. Je nesporné, že další dva z popravených byli odsouzeni po zásluze jako přímí konfidenti placení gestapem, jejichž vina byla prokázána. Tvrzení samotného Pisingera, opakovaného veřejně před popravou, kdy poukazoval na mnohá anonymní udání, svědčí o lidských slabostech a charakteru lidí. Některým se tak po této exekuci určitě ulevilo, nikoliv jejich svědomí. A historie se stále opakuje.

Po válce

Koncem léta roku 1945 začaly útvary osvobozených vojsk postupně opouštět území republiky. Také naši Rusové utáboření na potoce u Palečků mlýna zrušili svůj letní tábor. Netajili radost nad návratem domů, i když řada z nich nevěděla nic o svých blízkých na území postižených válkou. Pro naši partu se stal prostor bývalého tábora eldorádem klukovských her a slídění po případně zapomenutých věcech. Při moji aktuální oblibě střelných zbraní, která mě spolu s loveckou vášní provázela následujících deset let, byl svátečním dnem příjezd strýčka Toníka na jaře příštího roku. Ten sebou přivezl zbrusu novou hamrlesku, moderní loveckou brokovnici. Samozřejmě ji také nám mužským předvedl při sestřelování šišek na protějším smrku před chalupou. Jako každá záliba, která se stává vášní nebo se přehání, sebou nese rizika, kdy z nedostatku opatrnosti se snadno vymkne z ruky. U střelných zbraní to platí dvojnásobně. Tuto zásadu zvýšené opatrnosti mi v té době všichni doma denně opakovali. Stejně i nám žákům ve škole. Bylo totiž všeobecně známo, že téměř všichni kluci mého věku denně nějakým způsobem tajně manipulují se skutečnou střelnou zbraní, náboji nebo výbušninami. Z těch po domácku tajně vyráběných to byla kombinace prázdné kulometné nábojnice připevněné drátem k dřevěné rukojeti, která napodobovala pistoli. Při klukovských hrách se do této velké nábojnice nacpal po zapálení okraje svitek filmu, do otvoru nábojnice se rychle narazila hrdlem pušková nábojnice a po krátké chvíli hořící film ji vystřelil na určený cíl. Horší případy poranění se stávaly při manipulaci s rozbuškami do granátů, kdy to odnesly nejčastěji prsty u rukou. Je zajímavé, že případy přímého poranění střelnou zbraní byly relativně velmi ojedinělé. Ani já si na podobný případ z širokého okolí malého vltavotýnského okresu nepamatuji. Myslím, že k tomu napomáhal pragmatický přístup zkušených dospělých, který i v mém případě zvolil strýček Toník. Věděl, že neustále šilhám jak po jeho brokovnici, nebo slídím po ukryté

armádní devítce, kterou věnoval dědovi. Proto při jejich čištění mě nechal asistovat, přičemž mě podrobně poučoval o všech detailech bezpečné manipulace. Podobně nabyté vědomosti měl i Jirka Valků, s nímž jsem tajně provozoval střeleckou praxi. Ne vždy se však v tak mladém věku daří předvídat veškerá rizika tohoto počinání.

Jednoho nedělního letního dopoledne o prázdninách roku 1946, kdy děda s babičkou odešli na ranní mši do kostela, následování maminkou s tatínkem o hodinu později na další, zvanou desátou, jsme my děti zůstaly doma sami. Bratr Slávek měl od rána starosti s opravou staré motorky, která se stala jeho hlavním koníčkem. Přesto na moje naléhání, jsme společně vylovili ze skryše na půdě pouzdro s armádní německou devítkou, těžkou pistolí s plným zásobníkem. Na vrata stodoly ve dvoře jsme křídou namalovali obrysy střeleckého terče a dohodli se na třech ranách pro každého. Ale vůbec jsme nevzali v úvahu prostor za prkennými vraty. Postupně padlo několik ran. Sestra Maruška byla zavřena v kuchyni a u Turků byli jako obvykle tou dobou všichni v kostele. Stříleli jsme z palebné čáry asi patnáct kroků před terčem a snažili se přesně mířit. Oba jsme byli s výsledkem spokojeni. Otvory po střelách byli na vratech přehlédnutelné, přesto jsme je na omšelém povrchu prken zamázali blátem s kravincem. Maruška pod pohrůzkou slíbila, že nic neprozradí. Vůbec nám nedošlo, co se dělo za vrata, kde sála dřevěná voznice na přepravu močůvky. Naše počinání se provalilo o dva měsíce později, kdy tatínek s dědou do voznice začali pumpovat z plné jímkou močůvku. Ta začala prostřílenými otvory zřetelně unikat. K zjištění příčiny došlo naštěstí v době, kdy jsem byl ve škole a Slávek v dílně. Tatínek celé dopoledne plechem a gumou ze staré motocyklové duše záplatoval prostřílená místa voznice. Děda poté rafinovaně změnil úkryt takto zneužitých zbraní.

K podstatně horším důsledkům mé střelecké zábavy však došlo o několik týdnů později koncem prázdnin, v době sklizně otav. Stalo se to před nedělním obědem, kdy odpoledne místo volna měla celá rodina využít slunného odpoledne ke svážení usušené druhé seče z luk, otav. Sešlo proto z plánované střelecké praxe u Jirky Valků v Záluží. Přesto jsem chtěl využít chvilky, než maminka s babičkou postaví na stůl nedělní oběd, abych v kovárně pod kolnou ve svěráku uřezal hrdla cvičných nábojů. Z takto upravených prázdných nábojnic jsme u Jirky připravovali brokové náboje na vrabce. Tento nebezpečný pracovní úkon, jak jsem následně zjistil, jsem však nedělal poprvé. Ale „tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne“, zní jedno moudré pořekadlo. Když jsem do svěráku upevnil asi čtvrtý náboj s fialovou atrapou kulky a začal odřezávat hrdlo, zablesklo se a ozvala současně strašná rána. Výbuch mi vyrazil pilku z ruky a na levé paži jsem ucítil silný úder a palčivou bolest. Následoval můj neartikulovaný křik, který uslyšeli nejen sousedi Turkovi, z nichž hned přiběhl mladší Vašek, ale i sousedé nahoře na Vršku. Na paži nad loktem jsem spatřil tržnou

Před nástupem na studia

Rodinné diskuze věnované otázce, co bude dále se mnou, probíhaly v průběhu posledního roku povinné školní docházky ročníku 1947/48 většinou při návštěvách mladé tety Růži, kterou jsem bral spíše jako starší sestru. Na její rady týkající se mé maličkosti maminka vždy dala. Stále jasněji se rýsovala nepřilíhající se atraktivní perspektiva rolnického povolání. Závěrečné školní vysvědčení s průměrem 1,2 a doporučení třídního učitele pokračovat na střední škole, se tak křížily s pragmatickými úvahami rodičů a prarodičů, kdo později převezme rodinné hospodářství na chalupě, ale současně s přáním pro mě lepšího života s menší dřinou. Když jsem se v tomto období již zcela smířil s tím, že lesníkem nebudu, a průmyslové nebo obchodní obory mě nelákaly, pak rozhodly určité kompromisní vyhlídky, nastíněné tetou Růženkou.

Nejdříve považuji za nutné popsat poměry bezprostředně poválečného venkova a rolnického stavu, abych zachoval tehdejší terminologii, a podmínky hospodaření příbuzných a známých, jak jsem je pozoroval a chápal v mém věku v rámci daných společenských poměrů. Během protektorátního období státní správa řízená Němci do jisté míry podporovala a zaváděla do zemědělství jistý pokrok, včetně nových chovatelských a pěstitelských postupů. Charakter českého venkova přesto po válce zůstal většinou malorolnický a samozásobitelský s relativně nízkou hrubou produkcí a malými peněžními příjmy rolníků. Jejich výše byla přímo závislá na velikosti hospodářství a výše tržní produkce, tedy od toho, kolik hospodářských zvířat, mléka, obilí, cukrovky, brambor a dalších produktů mohl prodat na trhu. Dlouhodobý hlad po půdě se jen částečně zmírnil porevoluční pozemkovou reformou, kterou byla půda Němců, Maďarů, kolaborantů a zrádců předávána místním zájemcům. Nová příležitost se naskytlá po odsunu sudetských Němců v pohraničí, kde mnozí v touze po větším hospodářství využili organizovaný nábor nově vzniklých Osidlovacích úřadů k převzetí opuštěných hospodářství. Z Vršku se tak odstěhovala rodina Zámečníků kamsi do západních Čech, podobně i několik dalších rodin z okolních vsí a samot. Bohužel, pozdější proces kolektivizace a zestátnování ukázal, že si mnoho nepolepšily. Také u nás se zejména táta zajímal o tuto nabídku a dokonce s nějakou skupinou vltavotýnských rolníků navštívili několik obcí za Plzní. Maminka toto nadšení nesdílela i s ohledem na rodinné vazby a udělala dobře. Naši si v té době pronajali několik polí blízko města Týna nad Vltavou, kde je dnes opuštěný prostor po výtěžené hlíně po výstavbě nové cihelny.

Podobně i teta Veronika v Bohunicích získala do pronájmu několik polí a jejich adoptivní jediné dceři Jarušce, milému a hezkému děvčeti bylo tak souzeno po skončení školy zůstat na hospodářství. V té době docházelo mezi oběma rodinami k vzájemné výpomoci při některých sezónních pracích, především při výmlatu obilí nebo sběru brambor. Jaruška, podobně jako většina venkovských dětí v té době zvyklých od dětství tvrdé práci, tento osud přijímala s veselou myslí jako logický a samozřejmý. Společná práce v její přítomnosti, naplněné vždy veselým smíchem, byla příjemná, kdy čas rychle plynul. Obdivoval jsem také její statečný a s ohledem na její mladý věk již profesionální přístup odpovídající zkušenému muži. Teta Veronika, jako energická vedoucí osobnost rodiny, využívala všech možností k rozšiřování podnikatelských aktivit svého relativně malého hospodářství. Získala do chovu a pro veřejnou službu v obci a okolí státem uznaného plemenného býka, téměř tunové zvíře, kterého se pro nevyzpytatelné chování obávali i zkušení chlapi. Jaruška se stala jeho pečovatelkou i průvodkyní při výkonu jeho služby. Přivedl jsem k nim jednou v doprovodu táty naší říjnou krávu. Strejda Karel otevřel vrata a z obytného stavení vyběhla letně oblečená Jaruška, s typickým úsměvem mi zamávala, vklouzla do pracovních gumovek a u vchodu do stáje se smíchem zavolala: „Oskare, jdeme na rande, přišla nevěsta!“ Sotva jsem přivázal naši krávu Malinu u připouštěcí rampy z kulatiny, která omezovala pohyb dojnice, Jaruška vyváděla mohutného plemeníka s kovovým kroužkem v nozdrách, poněkud zneklidněného pachem říjné družky. Plemeníka na volném provaze přidržovala levou rukou a pravou s gumovou rukavicí v případě potřeby dovedla pohotově usměrnit zasunutí jeho oplodňovacího nástroje. Dramatické chvíle trvaly většinou několik desítek vteřin a někdy prý, podle strejdy Karla, okolní přihlížející poukazovali na nespravedlnost vzhledem ke krátké povinné pracovní době plemeníka, na rozdíl od povinností a těžkého údělu tažné krávy. Většina hospodářství do pěti až šesti hektarů zemědělské půdy totiž využívala dojnice jako tažného prostředku. Těch bylo na samotách a v okolních obcích převážná většina. Tato okolnost, kromě řady dalších, bohužel usnadňovala v pozdějším období celkově nepopulární a místy nezákonným způsobem prováděnou kolektivizaci. Jaruška se poté provdala za Jendu Tůmu ze vzdálených Milenovic u Vodňan, za jediného syna ze středně velké usedlosti s koňským potahem, kterým včetně motocyklu z naší Zbrojovky obohatil bohunické hospodářství Jarušky. Krátce nato začalo zmíněné združstevňování, jehož jediným kladem byla celková modernizace jejich chalupy.

Nutno připomenout, že v poválečném období nadále trval nedostatek potravin a přidělový, lístkový systém reguloval množství vybraných základních druhů potravin, které si mohl jednotlivec v obchodě nakoupit. Podobně trval systém

➤ Pomník a hrob Jana Cimbury na hřbitově v Putimi

Studentská léta v Táboře

Na pobyt v Táboře jsem se připravoval již od počátku léta, kdy jsem se zúčastnil přijímacích zkoušek. Zatím pouze psychicky, kdy jsem pochopil, že pravděpodobně natrvalo opouštím milovaný Vršek a své rodinné prostředí. Dopravní spojení od nás z Týna nad Vltavou do Tábora, kdy ještě neexistovalo přímé autobusové spojení, bylo poněkud komplikované, a to autobusem do Bechyně nebo Veselí nad Lužnicí a odtud vlakem do Tábora. Z Bechyně do Tábora jezdila elektrická souprava trati z doby českého vynálezce Františka Křižíka. Jezdila poměrně často, ale měla hodně zastávek a tak cesta trvala skoro hodinu. Měla pohodlná sedadla, tichý chod a pomalá jízdy byla příjemná. Pozdější pravidelné cesty o víkendů v partě studentů byly často veselé. Zvláště první úsek cesty z Tábora do zastávky Horky vedl do příkrého svahu a v sobotu odpoledne, kdy byla električka přečpaná studenty a dělníky, se do kopce sunula rychlostí pomalé pěší chůze. To vyvolávalo veselé poznámky cestující mládeže. Tradoval se vtip, jak za podobné situace při často otevřených dveřích jednotlivých vagonů stojící průvodčí zval babičku s nůši na ramenou kráčející podél trati, ať si nastoupí, že ji svezde zadarmo. Babička prý odvětila, že děkuje, ale že spěchá!

První moje cesta do Tábora však byla provázena strachem z přijímací komise a prostředí neznámého města. Vlastní průběh přijímací zkoušky však zanechal ve mě dobrý dojem zásluhou přítomného profesora češtiny Františka Furryho, původem Moravana s dlouhými černými vlasy a zkoumavým, mírně se usmívajícím pohledem. V kritické situaci, kdy jsem se potil trémou z nejistoty při řešení úkolu z matematiky, která nebyla mojí silnou stránkou, seděl vedle zkoušejícího fyzikáře a s veselým úsměvem prohlásil: „Tak si představte, že sedíte ve vlaku v kupé s děvčetem, znáte délku blížícího se tunelu a potřebujete vědět, jak dlouhý čas máte na její políbení.“ Rozveselil tím i zkoušejícího, který mi trochu napověděl postup řešení, a příklad jsem vyřešil. Po skončení pohovorů jsem letmo prošel budovou školy s širokými chodbami a vitrínami s učebními pomůckami a krátce nahlédl do rozlehlé botanické zahrady táhnoucí se až k břehu vodní nádrže Jordán. Domů jsem cestoval se smíšenými pocity a obavami z nastávajícího způsobu života studenta, převážně uvězněného ve školní lavici a podnájemním pokojíku, postrádajícího denní styk s milovanou přírodou v okolí Vršku.

➤ Budova tábořské zemědělské školy (před válkou)

Zásluhou péče milé tety Růženky jsem měl zajištěn podnájem v Táboře, o němž se doslechla od svých přátel a známých. Měl jsem převzít jedno volné místo v podnájemním studentském pokojíku ve vilce v Příběnické ulici u paní Šebestlové. Ten dosud obýval Emil Pisinger, starší syn paní Pisingerové, hezké a energické dámy a vdovy, majitelky velkého obchodu se smíšeným zbožím v Horním Brašově. Emil zdědil obchodní talent. V té době odmaturoval na obchodní akademii

Poděbrady jsou na srdce

Po žních roku 1952 a výmlatu větší části obilí doma na chalupě jsem se psychicky připravoval na novou neznámou študáckou štaci do Polabí, pro mne dosud neznámého kraje. Trochu mne odrazovala větší vzdálenost od domova, ale zároveň jako dospělého mladíka mě přitahovala zvědavost na nové školní prostředí a také možnost návštěvy strýčka Toníka v blízkém Hradci Králové. Z dopisu od něj jsem vyrozuměl, že se mnou počítá při podzimních polních honech. Nevím, zda to vůbec nebyl rozhodující moment mého přestupu. Poslední dny srpna jsem balil větší zavazadlo a v sobotu kolem poledne se rozloučil s drahými a nastoupil dlouhou cestu směr Veselí nad Lužnicí-Mezimostí - Praha Hlavní nádraží - Poděbrady, kam jsem dorazil za šera. Byl teplý letní večer. Při výstupu z moderního nádraží se přede mnou otevřela lázeňská kolonáda s parkem s příjemnou, poklidnou atmosférou. Podle předem získaných informací jsem zahrnul doprava ulicí se stromořadím, až jsem dospěl k bílé rozlehlé moderní budově ve velké zahradě s vysokým plotem, připomínající spíše komplex nemocnice, než školní zemědělské zařízení. Jaký rozdíl oproti historické budově bývalé tábořské hospodářské akademie. Bezděčně jsem se zastavil před otevřenou branou, ale v patách za mnou jeden z budoucích spolužáků, který přicestoval stejným vlakem od Prahy, mě vybídl, abych šel dál. Ve vstupní hale v rohu napravo stál stůl s nějakými ležstvy a mladý muž, který se představil jako vychovatel. Předal jsem mudopis ze školy a svoje doklady. Rozlehlá dvoupatrová budova školy fungovala současně jako internát pro chlapeckou část žáků. Vychovatel mě zavedl do pokoje v prvním patře, který se nacházel přímo nad hlavním vstupem do budovy. Byla v něm čtyři lůžka, jedno z nich s připravenými lůžkovinami bylo určeno mě. A k tomu náležela polovina skříně, stejně tak polovina stolu a jedna židle. Kromě poličky nad postelí, bylo vedle dveří malé umyvadlo s pitnou vodou. Sociální zařízení a sprchy byly společné ve velké hale, kde byly současně i vyučovací třídy a kabinety učitelů. S překvapením jsem zjistil, že moje třída 4. B, se nachází hned vedle sousedního pokoje, kam dorazili ještě večer dva noví žáci z Opavy. Potkal jsem je na schodišti, převléknutý již do domácího obleku, zatímco oni ve slušivých uniformách hnědé barvy se zeleným stojatým límcem a klopami s malým zlatým obilním klasem. Netušil jsem, že jeden tmavovlasý a tmavooký žák, který se představil jako Leopold Steček, s výrazným slezským nářečím, se stane jedním z celoživotních přátel. Režim internátu byl pro mne, zvyklého na soukromí privátního podnájemního pokojíku, obtížně stravitelný. Pan vychovatel, spíše něco jako slušný dozorce, který působil jako pomocník ředitele pro zájmovou činnost mimo vyučovací hodiny, měl svůj kabinet a současně vlastní pokoj v prvním patře. Internátní systém, který

jsem nesnášel podobně jako vojnu, měl výhodu v tom, že strava byla zajištěna ve dnech školního vyučování třikrát denně ve velké jídelně v suterénu. Tam se také i u zavřených výdejních okének, většinou nacházel chléb a velký hrnec čaje. Druhý den se sjížděli spolubydlící domorodci, kteří jako staří mazáci se mě přátelsky snažili uvést do reality školy. Složení naší třídy, co do zastoupení holek, bylo stejné jako v Táboře, až na to, že zdejší jediná Vlastička, byla na rozdíl od tábořské veselé selky Kikiny, nudná až příliš pilná včelička usilující o nejlepší prospěch. Pár kluků a stejně i Vlastička se první vyučovací den objevili v modrých košilích s odznakem SČSM, Svazu československé mládeže, jako funkcionáři školní organizace. Odpoledne se konal ve velké jídelně aktiv s účastí všech žáků školy za účasti ředitele Ing. Vaněčka. Vysoký obryšený čtyřicátník s rybíma očima a trochu nosovým přízvukem agitoval za maximální studijní úsilí, které napomůže naší mladé generaci splnit náročné úkoly v přestavbě naší vesnice po vzoru sovětských kolchozů a sovchozů. Připadalo mi, jako by v tehdejší době plnil jakýsi partajní úkol k převýchově kulackých synků, či soutěžil o co nejlepší politický profil zemědělské školy. Kromě něj s podobnou agitací a ještě silnějším osobním přesvědčením promluvil dosud neznámý spolužák ze třídy Karel Knop, pohledný tmavovlasý mládenec, který jako kdyby vypadl z krátkých filmových žurnálů vzorných svazáckých funkcionářů. Byl typickým produktem té zvláštní doby padesátých let, které propadly i mnohé umělecké a vysoce inteligentní osobnosti, jako na příklad pozdější disident, spisovatel Pavel Kohout. Propagované komunistické ideály, a samotná každodenní skutečnost a praxe jejich uskutečňování se však výrazně lišily. Přiznám se, že valná většina studentů tato svazácká shromáždění brala pouze jako nezbytnou školní výchovnou masáž či mládežnický folklor.

Postupně jsem se blíže seznámil s kluky z Opavy, jejichž sváteční uniformy trochu dráždily některé mládežnické funkcionáře a proto je nosili jen o nedělních procházkách městem. A také s dvěma kamarády na pokoji a místními znalci, kteří mě obeznámili nejen poměrů na škole, ale i s okolním venkovským prostředím. Netušil jsem, že o několik desítek let později se stanu chalupářem v kraji, o němž tito místní znalci mluvili nadneseně, jako o české Kalifornii. Teplé klima a úrodná půda mohou snad trochu připomínat vzdálenou zemi, kterou mě osud dopřál ve zralém věku navštívit. Je pravda, že v průběhu podzimních měsíců jsem zaznamenal výrazné rozdíly příjemného místního klimatu oproti drsným podmínkám Tábora. Noví spolužáci, staří mazáci příliš nedbající o studijní povinnosti, trávili volný čas na lázeňské kolonádě a v okolí dívčího internátu poblíž Labe. Opomněl jsem uvést, že na zdejší škole v nižších ročnících bylo již větší zastoupení děvčat, a to i z Prahy a okolí, které byly ubytovány v tomto zařízení. Slunné teplé večery přímo vybízely k pobytu mimo fádny prostředí školy.

pyžama shrnoval část zbytků Frantovy večere, zatímco rozespalý Franta ještě nechápal, že třídního v noci pozvracel. Slova naříkajícího třídního byla pak často Frantovi, tábořskému rodákovi, na abiturientských schůzkách žerterem připomínána.

➤ Na školním výletě na Pravčické bráně v Českém Švýcarsku, stojím zcela vpravo

Maturitní zkoušky na tábořské škole probíhaly až v druhé polovině července. Druhé pololetí skončilo vysvědčením posledního června. Po dvou týdnech přípravy začaly postupně písemné a poté ústní zkoušky ze šesti předmětů, a to českého a ruského jazyka, zemědělské ekonomiky, pícninářství, krmivářství a speciálního chovu hospodářských zvířat. Sedmou známkou byla hodnocena diplomová práce. Moje snaha o dosažení co nejlepšího prospěchu byla úspěšně zakončena maturitním vysvědčením se sedmi výbornými, které za daných podmínek umožňovalo získat doporučení školy ke studiu na Vysoké škole zemědělské. Krátce nato jsem zaslal přihlášku na Agronomickou fakultu spolu s Vladimírem Tábořským, s kterým jsme se současně připravovali na přijímací zkoušky a společně absolvovali brigádu v pohraničním okrese Kaplice, při hospodářsko-technických úpravách pozemků. Přijetí na vysokou školu však umožňovalo vyhnout se umístovacímu řízení, tehdy povinnému přidělení pracovního místa a při našem věku se vyhnout nástupu na povinnou vojenskou dvouletou službu. O několik let později se staly podmínky k přijetí i samotné studium na vysoké škole podstatně lehčí zavedením mimořádných forem dálkového studia.

Část třetí: Jak jsem se stal rostlinolékařem

Na pražském vysokém učení zemědělském

Prvního října 1953 jsem byl zapsán jako posluchač řádného studia na Agronomické fakultě Vysoké školy zemědělské v Praze, sídlící tehdy v ulici Technická v Dejvicích, v areálu na okraji Kulaťáku, kde sídlily některé fakulty Českého vysokého učení technického (ČVUT). Začátek historie českého zemědělského vysokoškolského vzdělávání byl s ním přímo spojen, když v roce 1906 byl založen zemědělský obor při ČVUT, a po první světové válce fakulta zemědělského a lesního inženýrství ČVUT. Ještě předtím jsem o prázdninách absolvoval přijímací pohovory a poprvé se seznámil s úctyhodnou budovou, nesoucí znaky kvalitní předválečné výstavby státních budov a sjednocené architektury dejvického náměstí. Všiml jsem si také protější dosud nezastavěné části ulice, spíše chudé pláň s malým oploceným pozemkem, patřícím VŠZ a nouzovým fotbalovým hřištěm se škvárovým povrchem, aniž jsem tušil, že na tomto plácku budu zanedlouho plnit úkoly v rámci povinné vojenské přípravy.

Dalším adeptem pražského vysokoškolského studia byl Vladimír Táborský, o dva roky starší spolužák z Černého Dubu pod Kletí, s kterým jsme ještě před maturitou společně ladili přípravu na Vysokou školu zemědělskou (VŠZ). Společně jsme také absolvovali přijímací pohovory a při návratu cestou vlakem do Tábora se také domluvili na společné brigádě. Nabízela se prostřednictvím Krajského národního výboru (KNV) v Českých Budějovicích finančně zajímavá výpomoc na Okresním katastrálním a zeměměřičském středisku v Kaplici. A nám šlo především o to vydělat si dostatek peněz pro začátek studia v Praze, neboť možnosti z domova byly dosti skrovné. A tak jsme necelé tři týdny vypomáhali při tak zvaných hospodářsko-technických úpravách pozemků v Benešově nad Černou. S pásmem, katastrální mapou a pravítkem s příslušným měřítkem jsme za doprovodu předsedy JZD a příslušného majitele, vyměřovali na přilehlých pozemcích části, určené jako záhumenky, které členům družstva měly sloužit k vlastnímu samozásobení a chovu drobného zvířectva, popřípadě jedné krávy. Podmínky záhumenkového hospodářství byly přesně stanoveny. Výměra pozemku na orné půdě nesměla přesáhnout 0,5 ha. Vedoucí kaplického katastrálního úřadu byl starší, ale veselý člověk, který nám ochotně pomáhal při zpracování mapové dokumentace. Záříjové počasí v podhůří Slepických hor, jak se rozhraní mezi Novohradskými horami a Šumavou nazývalo, bylo slunečné a příjemné. Ale nás

současně zaměstnávaly myšlenky s otazníky, co nás čeká na vysoké v Praze. Jako kluci z venkova spjatí s přírodou jsme se tak trochu obávali následujících pěti let, podle našich představ nudného velkoměstského života.

Na výzvu správy studentské koleje Kolonka jsem se den před zahájením školního roku dostavil s kufrem osobních věcí a ošacením do kanceláře vedoucího tohoto ubytovacího zařízení, které jsem předtím letmo zahlédl z tramvaje na konci letenské pláň u křižovatky na Špejchaře. Chvilku jsem čekal na chodbě ve frontě podobných zelenáčů na vyřízení nezbytných formalit. Krátce nato jsem se potkal s prvním táborákem, Josefem Gramanem z áčka, který se ke mě vesele hlásil s tím, že máme společný pokoj ještě s Vladimírem Táborským, jenž údajně již tam na nás čeká. Typickou vlastností Vládi bylo být vždy o krok napřed. Respektoval jsem toto jeho snažení, které jako všestranný sportovec uplatňoval ve všem svém počínání. Byl však mým kamarádem a vzájemné blízké přátelství trvalo více než šest desítek let. Také s poctivým a pilným Pepou Gramanem, z Roudného u Českých Budějovic, pozdějším profesorem na Jihočeské univerzitě, jsme se brzy spřátelili a tvořili partu, kterou stmelil vážný zájem o studijní obor.

› Josef Graman a Vladimír Táborský (v klobouku) v roce 1957

k sousoší J. V. Stalina. Tam vylezl na mohutnou lípu a na silné vodorovné větvi se zavěsil nohama hlavou dolů. V sázce o metr piv měl tak setrvat půl hodiny. Visel tam jako obrovský netopýr nebo spíše připomínal jatečného vepře na háku, jak komentovali kamarádi, přísně sledující plynoucí čas. Mezitím se na této procházkové cestě tvořil kolem stromu stále větší dav kolem jdoucích zvědavců. Vznikala obava, že se objeví strážce zákona, který by mohl tento čin kvalifikovat jako projev zneuctění okolí onoho svatostánku tehdejší státní moci. Naštěstí se tak nestalo a Pepa s vítězným úsměvem seskočil, sebral odložené sako a boty a společně s partou sázkařů vyrazili od Kolonky Myší dírou dolů k oblíbené hospodě U svatého Tomáše, kde se točil vynikající černý ležák.

Rostlinolékařství jako nový studijní obor

Ve studiu na Agronomické fakultě jsem od třetího roku pokračoval ve studijní skupině specializované na ochranu rostlin proti škodlivým činitelům. Tento nový, specializovaný, studijní obor v Praze byl ustaven v roce 1952 s cílem zajistit potřebný počet vysokoškolsky vzdělaných odborníků jak pro výzkum, tak státní správu. Bylo to jediné vysokoškolské vzdělávací zařízení tohoto oboru v rámci tehdejší Československé republiky. Proto do Prahy přestoupili zájemci z příslušných fakult z Brna i Nitry. Bylo nás zhruba pětadvacet, z toho asi osm nových spolužáků. Motivy pro volbu tohoto specializovaného studia v dané době byly různé. Moje původní, spíše romantické představy milovníka přírody, jsem popsal již v předchozí části vyprávění. Musím však dodat, že mi současně připadalo, že po intenzivním poctivém tábořském studiu zemědělství, by mi další vzdělávání v oboru obecné agronomie mnoho nového nepřineslo. Proto jsem zvolil právě tuto specializaci. A myslím, že jsem volil dobře. Málokdo v té době tušil následný rozvoj rostlinolékařství jako široce členěného vědního oboru a zejména jeho praktické činnosti v oblasti péče o zdraví užitkových rostlin v příštích několika desetiletích, včetně jeho přínosů pro zajištění dostatku zdravotně nezávadných potravin.

Naše průměrné vědomosti a představy o tomto oboru byly zpočátku studia dosti rozdílné, v závislosti jak kdo pochytil na střední škole příklady škodlivých organismů v rámci přírodovědných předmětů. Určitou výjimkou byla střední zemědělská škola v Poděbradech, kde v rámci krátkodobé specializace ve čtvrtém

ročníku, zvané fytopatologie, se vyučovala ochrana rostlin jako samostatný učební předmět. Hlavní pomůckou výuky tam byla učebnice PhDr. Jaroslava Smoláka Rostlinná pathologie, vydaná ještě za protektorátu. Při vzpomínce na toto období a dětství na samotě u lesa a rodinné hospodářství, se mi v této souvislosti vybavuje, jak rodiče nelibě komentovali výskyty černé nohy u brambor, kominíčků v porostech zrajícího ječmene, námele u žita, popřípadě kokotice v porostech jetele. Nemluvě o červivosti jablek a zvláště námi oblíbených švestek, hojně pěstovaných v okolí naší chalupy. Nebo o soustavném boji se škodlivými hlodavci, myšmi a potkany na chalupě a hraboši na polích. Zatímco katolicky věřící děda se ještě snažil o pomoc boží, kdy o Květné neděli odpoledne roznášel s modlitbou po polích lískové proutky a rozkvetlé jívové haluze z koštěte, který jsem byl nucen jako kluk školou povinný na dopolední mši v kostele nechat posvětit, táta se již pokoušel uplatňovat některá doporučená ochranná opatření, jako například moření osiva obilnin v zásobníku tehdy nově pořízeného seciho stroje, které se stalo později s výjimkou ovsu povinné. Ze školních lavic v Táboře jsem již věděl více o původcích chorob a škůdcích pěstovaných plodin. Určité praktické zkušenosti s rozpoznáním chorob brambor a obilnin jsem získal zásluhou brigádnické výpomoci při negativních výběrech v porostech sadbových brambor a při pozdějším hodnocení zdravotního stavu množitelských porostů, jako externí pracovník semenářské organizace.

K založení této nové odbornosti a směru výuky na Agronomické fakultě přispěly zvláště dvě následující okolnosti. V důsledku kolektivizace zemědělství a scelování půdy na počátku padesátých let, provázené sníženou pěstitelskou péčí, vznikala rizika vysokých ztrát způsobených chorobami, škůdci a plevele. Ale byla to především ochrana brambor proti mandelince bramborové, nebezpečnému invaznímu škůdci zavlečenému do Evropy počátkem válečných let ze Severní Ameriky, která se stala ostře sledovanou politickou záležitostí. Prvotní nedostatek prostředků a účinných metod ochrany, vysoká škodlivost a rozmnožovací schopnost tohoto nového škůdce brambor, provázely přehnané obavy z ohrožení produkce brambor, tehdy důležité potraviny a zdroje krmiv a surovin pro zpracovatelský průmysl. Za této situace bylo kromě jiného rozhodnuto o ustavení specializovaného studia ochrany rostlin na Vysoké škole zemědělské v Praze.

Zároveň k tomuto rozhodnutí mimochodem přispěla také Mezinárodní úmluva o ochraně rostlin, sjednaná v Římě roku 1951, ukládající jednotlivým členským zemím Organizace spojených národů pro zemědělství a výživu (FAO) ustavení úřední rostlinolékařské služby a odpovídající činnost v oblasti výzkumu a vzdělávání. Je zajímavé, že bývalá Československá republika, podobně jako ostatní

„Na Šumavě je dolina...“

...a v té dolině kalina...“, zní úvodní část textu jedné z mnoha lidových písní, opěvujících tuto horskou lesnatou pohraniční část jižních Čech. V jedné z nich, na úpatí hory Libín, se nachází starobylé město Prachatice s bohatou historií správního a obchodního střediska Království českého již z dob dávno minulých. Ráno prvního září roku 1958 jsem vystoupil z motorového vláčku na prachatickém nádraží a se studentským kufríkem s nejn nutnějšími osobními potřebami a běžným společenským ošacením jsem krátce poté vstoupil do patrové budovy ředitelství Strojní a traktorové stanice. Nacházelo se na hlavní ulici města, která pokračovala výpádovou silnicí jižním směrem na Volary. Před budovou jsem si všiml dvou zaparkovaných motocyklů, což bylo neklamným znamením, že jsem na správné adrese. Ve vstupní kanceláři ředitele jsem se setkal s příjemnou pohlednou sekretářkou a zavalitým mužem středního věku s čelní pleší ve sportovní kožené bundě. Ten ihned nato otevřel dveře do sousední místnosti s hlasitými slovy: „Franto, přišel další nově mladý.“ Ve dveřích se objevil vysoký, štíhlý vrstevník s trochu bledou, ale příjemnou tváří, který mi s chladným kamenným pohledem podal ruku a zavedl do kanceláře ředitele. Představil se jménem, které jsem okamžitě zapomněl s tím, že jako hlavní agronom zastupuje ředitele, který je na dlouhodobém školení. S výtkou, že nastupuji s měsíčním zpožděním a otázkou, zda mám opravdu zaječí úmysly, jež se mu prý donesly, mě tento vstupní rozhovor zpočátku zaskočil. Nicméně jsem se rychle vzpamatoval a klidným důrazným hlasem jsem mu tyto výtky vyvrátil. Změnil tón rozhovoru a zcela přátelsky pak nastínil moje nejbližší pracovní úkoly i perspektivy dalšího zaměstnání, které byly předmětem zmíněné umístěny. Na ní však nebyl přesný termín nástupu uveden. Funkční místo agronoma rostlinolékaře STS, které mi bylo touto pracovní smlouvou přiděleno, bylo dosud obsazeno a mě zanedlouho čekal nástup na půlroční prezenční vojenskou službu k dokončení předchozí vojenské přípravy, kterou jsem absolvoval na vysoké škole. Podle rozhodnutí vedení STS jsem proto měl na dobu asi tří měsíců převzít neobsazené místo úsekového agronoma na polním středisku ve Volarech. Jako svobodný, novopečený inženýr agronom s rostlinolékařskou odborností jsem tyto podmínky v klidu odsouhlasil a on s mírným náznakem úsměvu mi podal ruku. Při odchodu jsem si povšiml, že mírně kulhá. V sekretariátu jsem si měl počkat na vyřízení osobních formalit. Stačil k tomu pouze občanský průkaz. Vysokoškolský diplom vonící novotou, který jsem měl v kapse, ode mě nikdo nevyžadoval. A pokud si vzpomínám, snad ani později během dlouhého profesního života jsem jej už nepotřeboval.

Během krátkého posezení u kávy nabídnuté milou sekretářkou Blankou jsem se dozvěděl, s kým jsem měl před chvilkou co do činění, jako s nejdříve nadřazeným tohoto zemědělského podniku. Byl jím Ing. František Pitra, absolvent brněnské Agronomické fakulty, který na STS v Prachaticích nastoupil o dva roky dříve a krátkou dobu před mým nástupem utrpěl při havárii na motocyklu zranění dolních končetin. Musím ještě předeslat, že krátce po mém nástupu na STS Prachatice, kdy se vrátil ředitel ze školení, odešel na léčení do lázní a po mém návratu z vojny v dubnu roku 1959 byl již pracovníkem stranického aparátu v Českých Budějovicích. Stal se později jedním z vrcholných politických funkcionářů zodpovědným za zemědělství. To však mladším kolegům nic neříká a pamětníci ho mohou soudit jen na základě vlastních zkušeností z té doby. Z okruhu mých známých a přátel, kteří s ním byli v pracovním styku v době jeho působení na Šumavě, nebo i později, jsem nezaznamenal přes ideologicky rozdílné názory, žádné výhrady k jeho osobním vlastnostem. Ještě dodám, že pocházel z Vysočiny a oženil se s dívkou od Vodňan.

Po chvilce slečna Blanka, s kterou jsem si ještě vykal a ona mě oslovovala pane inženýre, odskočila do vedlejší místnosti hlavního ekonoma. Vrátila se v doprovodu usměvavého muže, třicátníka sportovní postavy a s odpovídajícím oblečením, který mi s milým pohledem podal ruku a představil se jako Mírek Navara. Provedl mě svým pracovištěm, kde na konci úřadoval pamák Tonda Balej, který mi vrátil občanku s razítkem zaměstnavatele. Na první pohled trochu studený čumák mi později, již jako dobrý parťák, vysvětlil výtku Františka Pitry, že po ukončení školy v červenci jsem se stal nepracujícím a bez razítka v občance jsem mohl mít problémy se strážci zákona a pořádku v případě náhodné kontroly. Pochopil jsem, že právo na práci deklarované socialistickou ústavou provází povinnost pracovat, lépe řečeno povinnost být v pracovním poměru. „Kdo nepracuje, ať nejí“, znělo jasně heslo té doby. Mimochodem Okresní oddělení Sboru národní bezpečnosti sídlilo ve stejné ulici naproti ředitelství STS v podobně rozlehlé patrové budově.

Zanedlouho jsem byl vyzván, abych se dostavil do areálu dílen a garáží, který byl na mírném návrší a ohlásil se u hlavního inženýra, který má cestu do Volar. Potkal jsem se opět s mužem zavalité postavy, s nímž jsem se střetl při vstupu do budovy ředitelství STS. Ze studijní praxe na vltavotýnské STS jsem znal hierarchii vedoucích funkcí. Po řediteli měl vždy rozhodující slovo hlavní inženýr. Nasedl jsem do jeho terénního gazíku a během cesty mi stroze naznačil, že jako absolvent strojní průmyslovky po delší praxi ve fabrice u Českých Budějovic, má opět namířeno do podobného průmyslového závodu. A tak čeká, až jej bude moci po zapracování vystřídat absolvent mechanizační fakulty VŠZ, který již počátkem srpna nastoupil. Zatím jsem nevěděl, o koho ze spolužáků z mechanizace se jedná.

Na starém klapálku na řece Blanici

Řeč bude o starém Pírků mlýně na okraji Husince, který po zrušení provozu počátkem padesátých let převzala do správy prachatická STS a později zde zřídila specializované středisko ochrany rostlin. Stal se mým novým pracovištěm po návratu z vojny v dubnu roku 1959. Začala moje pracovní činnost v odbornosti nabyté vysokoškolským studiem. Prostředí starého mlýna a zemědělské usedlosti, kde se pokrok zastavil již dávno před válkou, na mne, novopečeného inženýra, zapůsobilo svou zaostalostí. Koncem dubna začínala hlavní sezona prací v ochraně rostlin. Při krátké nástupní audienci u nového ředitele STS, Jana Havelky, energického a vzdělaného zemědělského praktika ze Strakonicka, jsem byl kromě aktuálních úkolů informován o připravované výstavbě moderního objektu střediska ochrany rostlin ve Vlachově Březí. Apeloval na moji trpělivost během cesty, když mě osobně vzal terénním gazíkem do Husince, neboť si byl jistě vědom velmi skromných podmínek tohoto provizorního objektu. Tříletý pracovní úvazek stanovený umístěnkou nebyl vždy stoprocentní zárukou pro zaměstnavatele, že mu absolvent neutече jinam. Podle předpisů o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a tehdy platného vládního nařízení o jedech a látkách škodlivých zdraví byla střediska ochrany rostlin STS rizikovými pracovišti a jako taková podléhala dozoru orgánů hygienické služby. V případě technického vybavení a sociálního zařízení střediska v Husinci musel mít okresní hygienik, s kterým jsem se později osobně seznámil, hodně přivřeně oči. V podstatě ani nemusel, jak jsem se dozvěděl, protože tam údajně nikdy nebyl. Pravidelné kontroly vykonávala během mého působení mladá pracovnice Krajské hygienicko-epidemiologické stanice v Českých Budějovicích, která však vždy předem svou návštěvu ohlásila.

Pírků mlýn se nacházel na konci starobylého městečka Husince, jehož bohatá historie jako rodiště mistra Jana Husa, je obecně známa. Mlýn stál několik desítek metrů od hlavní silnice na Prachatice a Těšovice s železniční zastávkou šumavské motorové lokálky určené Husinci. Tu jsem používal při občasných víkendových cestách domů na Vršek. Jinak v té době bylo celé rozlehlé rovinaté údolí s loukami a vlnící se řekou Blanici a staveními osady Výrov na svahu na jih rozkládajícího se zalesněného kopce Výrovčice, ještě příjemně tiché a romantické, na rozdíl od současné průmyslové zóny. Ve vzdálenosti asi pětiset metrů, oddělené květnatými loukami, stála u rozcestí silnic rozlehlá vila, využívaná jako zdravotnické kojenecké zařízení. Zdravotní sestry,

většinou ale starší věkové kategorie, občas za příznivého počasí korzovaly s kočárky po dosud málo frekventované silnici kolem nás do města.

Objekt starého mlýna připomínal větší osamocenou selskou usedlost se štítem rozlehlé obytné budovy se třemi okny s výhledem na silnici. Vpravo stála zděná vysoká brána s širokými vraty, v jejíž levé polovině byla vstupní dvířka pro pěší. Dále navazovala hospodářská stavení s dvěma okny na jih k silnici, která byla upravena na kancelář vedení střediska, místnost pro personál a další jako sklad pracovních obleků a ochranných osobních pracovních prostředků. Při vjezdu otevřenými vraty gazík minul obytnou část s přesazenou střechou a zahrnul doprava k vstupním dveřím do kanceláře. V nich se objevila mohutná postava čtyřicátníka s šedými vlasy a modrými očima, který se nejdříve s ředitelem hlasitě pozdravil a pak se poněkud nejistě obrátil ke mě. První dojem bývá nejsilnější a v očích Franty Víška se mísila zvědavost i obava, zda nenaruším jeho suverénní vládu v jeho zdejším království. Věděl jsem již od inženýra Lenského, že je to zkušený a poctivý chlap a stejně tak si jej chválil jako nejlepšího vedoucího střediska i ředitel STS Havelka. A musím dodat, že nový ředitel Havelka mě důsledně oslovoval, stejně jako ostatní jemu podřízené vysokoškoláky, titulem inženýra. Poptal se ještě Franty Víška, zda je pro mě všechno zajištěno a rychle odjel. Také první setkání s hospodářkou střediska Blaženkou Slíplovou bylo poněkud chladnější. Když to poněkud přeženu, cítil jsem se jako škodná v jejich revíru. Zakrátko jsem shledal, že můj předchůdce, původně okresní úředník Standa Vačkář, který střídavě hostoval na zemědělském odboru ONV a občas pobýval zde, se o rozvoj provozní činnosti v ochraně rostlin v terénu příliš nezajímal. A navíc, jak oba tvrdili, je spíše školil, než pomáhal řešit problémy venku.

Franta Víšek s Blaženkou Slíplovou tvořili vzornou, dobře sešranou dvojici ve vedení této provozní jednotky. Dobré ekonomické výsledky v rámci plánovaných výkonů střediska byly i podmínkou získání peněžních prémie. Jejich úkolem v souvislosti s mým nástupem bylo mimo jiné zajistit pro mě přijatelné ubytování a v průběhu pracovní doby i stravování v závodní jídelně, jak vyplývalo z umístěnky. Nelze se proto divit jejich nervozitě z obavy, jak budu reagovat na jimi připravené ubytování. Vrátil jsem se naštěstí pro ně právě z tvrdých podmínek vojny u bojového útvaru a starých kasáren v Rokycanech, kde po mnoha zimních cvičeních jsem byl otužilý a přivyklý různým obtížím ve společné vojenské světnici. Pan Víšek, jak jej oslovovali místní zaměstnanci, mě pak zavedl do obytného stavení a nejzachovalejší části celého objektu. Ta byla dosud v osobním užívání rodiny původního majitele a mlynáře pana Pírka. Mlynář, v minulosti zde oslovovaný pan Otec, byl starý muž, který po mozkové příhodě ochrnl na pravou stranu a byl odkázán z velké části na péči své ženy, panímámy Pírkové, malé, tlusté hospodyně. S nimi bydlela

Těžké začátky štábního rostlinolékaře

Prvního října roku 1962 jsem před osmou hodinou ráno vystoupil z tramvaje na zastávce před hlavním průčelím impozantní budovy Ministerstva zemědělství, lesního a vodního hospodářství v Praze. Musím předem poznamenat, že v té době měla důstojnější a hezčí okolí, kterému dominovala ústřední budova bývalého Denisova nádraží, zvaného od roku 1953 nádraží Praha-Těšnov. Honosně vyzdobená novorezananční budova byla před válkou považována za jednu z nejkrásnějších nádražních budov ve střední Evropě. Stála naproti hotelu Opera na místě dnešního chudého parčíku sloužícího převážně bezdomovcům a jejich tělesným potřebám u betonové stěny Severojižní magistrály. Právě její výstavba přivedla zánik zdejšího rušného, ale krásného historického městského centra, které dnes před úctyhodnou budovou ministerstva zemědělství nahradil podjezd se stěnami vyzdobenými sprejery, připomínající spíše uličku narkomanů.

Stojí za připomenutí také trochu historie vzniku a výstavby samotné budovy ministerstva zemědělství, tohoto svatostánku českých a v určitém období i slovenských zemědělců, potravinářů, lesníků a vodohospodářů. Důležitý ústřední orgán státní správy byl od vzniku samostatné Československé republiky v rukou Agrární strany, jedné z nejmocnějších politických stran. Agráři od začátku dvacátých let prý těžce nesli, že jejich nejvyšší úřad je rozmístěn po třech různých místech Prahy. Proto již v roce 1922 byla vypsána soutěž na projekt novostavby a její umístění. O tři roky později došlo i na schválení místa výstavby, a to na místě bývalých Helmových mlýnů na Petřském nábřeží, které měly být odstraněny. Konečně v roce 1928 byl s velkou slávou položen základní kámen k novostavbě budovy ministerstva podle vítězného návrhu architekta Františka Roitha. Čtyřpatrová budova byla postavena v duchu novoklasicismu, který podle zemědělského historika a právníka Antonína Kubačáka vyjadřuje dobově záměrnou solidnost a zároveň monumentálnost. V roce desátého výročí vzniku Československé republiky byl rovněž schválen rozpočet ve výši 47 milionů Kčs a zahájena výstavba, která s využitím nejmodernější stavební techniky trvala necelé čtyři roky. Za povšimnutí stojí cena stavby, za kterou by nyní nepostavili ani známé Čapí hnízdo. Podle uvedených historických pramenů a osobního hodnocení zmíněného autora, jediný vzruch do rozlehlého průčelí budovy vnaší pětiosý vstup se čtyřmi sedícími ženskými figurami, alegorickými plastikami

symbolizujícími zemědělské práce. Služebně starší kolegové mě později poučili, že občasná údržba a mytí bujných odhalených ženských řader těchto soch, je vždy předzvěstí připravovaných organizačních a personálních změn na ministerstvu nebo výměna jeho nejvyšších kádrů.

› Průčelí budovy ministerstva zemědělství

Vstupními dveřmi jsem první den procházel se smíšenými pocity. Převládaly obavy a pochybnosti, zda mé rozhodnutí vstoupit do služeb tohoto vysokého státního zemědělského úřadu bylo správné. Velká hala v přízemí byla od několika vstupních dveří oddělena širokým a nízkým schodištěm zakončeným v pravém rohu obyčejnou dřevěnou vrátnicí. První známka zlidovění státní správy. Za otevřeným posuvným okénkem seděl děda v tmavošedé brigádýrce a za jeho zády na stěně byly řady háčků, některé ještě se zavěšeným klíčkem a číslem kancelářské místnosti. Ohlásil jsem důvod návštěvy, děda zaměstnaný vydáváním klíčků spěchajícím pracovníkům rychle nakouknul do seznamu, vybafnul na mne číslo kanceláře inženýra Svítla s poznámkou: „Třetí patro vpravo.“ Zapsání do otevřené knihy návštěv nepožadoval. Musím při této příležitosti poznamenat, že o několik let později vtipní pražští tvůrci pořadů v ještě černobílé televizi vytvořili oblíbený seriál humorných scének, založených na dialogu návštěvníka a upovídáného, a přitom poněkud natvrdlého starého vrátného jménem Lustvisihák. Jeho postavu,

u vchodu do budovy. Tedy první krok v procesu federalizace, neboť v Bratislavě vznikly obdobné ústřední úřady Slovenské socialistické republiky. Nově měla být hlavní náplní koncepční činnost, a operativa pokud možno přesunuta na kraje. Nepopulární opatření byla tenkrát dávkována postupně a opatrně. Nakonec přišel na svět organizační pavouk a ten znamenal podstatné snížení stavu pracovníků především u výrobních útvarů, tedy včetně nás.

Nejdříve opustil naší partu Tonda Hrouda, který se vrátil na svoje původní místo rostlinolékaře Krajské zemědělské správy v Ústí nad Labem. Krátce po něm jej následoval Vladimír Jelen, který v roce 1966 odletěl na půlroční provozní stáž do Kanady, kde se měl seznámit s organizací a technologií agrochemických služeb. Úspěšným stážistům byla většinou po návratu nabídnuta zajímavější vedoucí místa, což se v jeho případě později také stalo. Byl jsem tak nucen převzít část jeho pracovní náplně týkající se mechanizace ochrany rostlin. Václav Trojan byl již dříve vystaven pokušení převzít vedení pražského oddělení ochrany rostlin ÚKZÚZ, které mu občas veřejně vnucoval Antonín Šimek. A toho začali lanařit zástupci zahraničních firem, v jejichž službách před rokem 1948 dlouhodobě pracoval. Poté, co mělo definitivně zaniknout unitární Ministerstvo zemědělství, lesního a vodního hospodářství, Václav Trojan neváhal a 1. ledna 1967 se stal novým energickým šéfem více než dvou desítek vysoce kvalifikovaných rostlinolékařských odborníků, Vyšehradských jezdců.

› Václav Trojan a Vladimír Řehák ve vedení oddělení karantény a ochrany rostlin ÚKZÚZ Praha

A ten, jak slíbil při odchodu Josefu Svítlovi, využíval svého postavení k přímé pomoci zbytku našeho rostlinolékařského útvaru na novém národním ministerstvu zemědělství. Bylo jí zapotřebí, zvláště když na začátku roku 1968 odešel i Mirek Trnka na místo tajemníka ekonomického náměstka ministra Prouzy. Po krátké době však odcestoval spolu se synem nového ministra Josefa Borůvky na svůj vysněný pracovní pobyt v Kanadě. Ne vždy se naší ambasádě podařilo zajistit pro naše, zdůrazňuji manuální, stážisty místa s odpovídajícím odborným přínosem. A to potkalo i tyto praktikanty, kteří se ještě před příchodem kanadské zimy vrátili domů. Možná je nyní vhodné podotknout, že to byly Spojené státy americké a Kanada, které nám sloužily v té době jako příklad vyspělé technologie zemědělské velkovýroby, její koncentrace, specializace a organizace služeb. Ale když dva dělají totéž, nebývá to vždy totéž. V našem případě tomu opravdu tak nebylo. A ani být stejné nemohlo.

Jednou z ostře sledovaných plodin, v té době obzvláště závislých na nové mechanizaci a chemické ochraně, byla řepa cukrová. Tato choulostivá princezna naší polní rostlinné produkce, původem z teplého Středozeří, byla v minulosti přivyklá v raném věku denní péči ženských, převážně babiček s motyčkami při pletí a jejím jednocení. Na scelených a zaplevelených družstevních lánech však nepomohly ani početné davy brigádnic ze Slovenska. Nemluvě o tisících brigádníků z městských kanceláří při převážně ruční sklizni. Naštěstí problémy začaly včas úspěšně řešit nové selektivní herbicidy vyráběné a používané v západních zemích. A ty se v šedesátých a sedmdesátých letech staly fenoménem chemické ochrany rostlin. V cukrovce jím byl především půdní herbicidní přípravek Pyramin západoněmecké firmy BASF. A později, po uplynutí patentové ochrany, také z naší vlastní výroby donedávna známý Burex z Chemických závodů Juraje Dimitrova v Bratislavě. Dovoz poměrně drahého Pyraminu byl však velmi omezen pro nedostatek devizových prostředků. Naskytl se ale možnost zavedení jeho úsporné aplikace pásovým postřikem při setí cukrovky. Ten se využíval v západních zemích kvůli vysoké ceně nového přípravku. V rámci technické pomoci firmy BASF se k nám dostaly vzorky adaptérů pro pásový postřik k řeposecím strojům. Rychlé odzkoušení a zavedení vhodného adaptéru k našim secím strojům byl aktuální úkol resortní komise pro soustavu strojů na ochranu rostlin. V ní jsem tehdy převzal místo po odchodu Vladimíra Jelena. Musím předeslat, že v partě těchto skvělých odborníků a veselých přátel, jakými byli Zdeněk Chládek či Franta Balaščík nebo Rosťa Dias, jsem se při pracovních jednáních komise nebo terénních zkouškách či odborných seminářích cítil jako ryba ve vodě.

Uskutečnila se v souvislosti s objevem první herbicidní účinné látky ze skupiny sulfonylmočoviny a uvedením přípravku Glean 75 WG na trh v Evropě. U nás byl herbicid krátce předtím registrován k hubení odolných dvouděložných plevelů a chundelky metlice v ozimé pšenici v dávce pouhých 10 gramů na hektar! A to byla samozřejmě bomba pro soudobou obilnářskou praxi. První cesta za velkou louží a dny strávené na obilných láněch v Texasu a Oklahomě a laboratořích firmy ve státě Delaware, byly pro mě nejen naplněním dětských snů, ale především zdrojem velmi cenných poznatků a zkušeností. Stala se pro mě také příležitostí k osobnímu seznámení s profesorem Josefem Rolou, známým polským herbologem a také vedoucími odborníky firmy Du Pont a jejich regionálními zástupci, kteří nás provázeli. Již druhý den po přiletu do Dallasu naše dvanáctičlenná výprava směřovala autobusem na sever do obilnářských oblastí Texasu. Místní klima odpovídá evropskému Středozeří a porosty ozimé pšenice byly v polovině dubna již ve fázi metání. Zdejší černozemní půda byla navíc velmi lepkavá a vstup na pole v době podmračeného vlhkého a teplého počasí byl možný jen s plastovými návleky na naši vycházkovou obuv. Naopak po dvou dnech po přejezdu na území státu Oklahoma jsme se setkali s výrazně červenou spraší, připomínající žatecké červenky. Společným znakem těchto obrovských obilnářských oblastí světového významu byl extenzivní monokulturní způsob pěstování ozimé pšenice se střídáním zeleného a černého úhoru a bezorebný systém zpracování půdy. Ten v daných podmínkách současně přispíval k zachování půdní úrodnosti a vysokého produkčního potenciálu zdejší zemědělské oblasti. Stát reguloval výši produkce a v té době garantoval nákup pouze ve výši tří tun obilí z hektaru oseté plochy. Při návštěvě farmy pana Gabriela o výměře asi 400 hektarů jsme měli možnost obdivovat moderní zemědělskou mechanizaci včetně obilního kombajnu se záběrem osm metrů. A současně jsme mohli poznat pragmatický způsob hospodaření založený na vysoké profesionální úrovni odborných a obchodních služeb. Při odpolední kávě v jeho útulném obydlí náš hostitel vzpomněl své předky z Evropy a přitom nečekaně pravil, že od dědečka a babičky pocházejících z Moravy si pamatuje tuto českou větu: „To smrdí jako slepičí hovno!“ Kromě přítomných, Míly Boháčka, vedoucího československého zastoupení firmy Du Pont a slovenských kolegů, tomu porozuměl také Josef Rola, který se smíchem poznamenal, že nás Čechoslováků je tady pomalu více než v Evropě. Narážel tak na řadu jmen i osob československého původu v této části USA.

Prakticky jediným pěstitelským opatřením během vegetačního období ozimé pšenice bylo letecké ošetření porostů proti plevelům. Letecká aplikace byla ve zdejší nekončící rovině s velmi řídkým osídlením hlavním způsobem ošetřování polních plodin přípravky na ochranu rostlin. Při návštěvě jedné ze

specializovaných leteckých stanic jsme se setkali se standardní zemědělskou verzí letadla srovnatelného s naším Čmelákem, včetně aplikačního zařízení podobného našemu. Přitom nás zastihnul redaktor místních novin, které následující den zveřejnily reportáž z naší návštěvy spolu s následujícím snímkem.

➤ Foto novinové reportáže z letecké zemědělské stanice ve státě Oklahoma v USA (1984)

Rozhodující úlohu v odborné pomoci pěstitelské praxi měla kompletně vybavená poradenská služba Extension Service při zemědělské fakultě Státní univerzity v Oklahoma City. Ta měla vymezené konzultační dny a vydávala metodické pokyny a odborná doporučení, rozesílaná farmářům většinou prostřednictvím obchodních služeb.

V našich evropských přírodních podmínkách s omezenou výměrou orné půdy byla zemědělská prvovýroba a konkrétně naše obilnářská praxe nucena jít jinou, složitější a nákladnější cestou. Požadavek na zajištění soběstačnosti ve výrobě obilovin se dlouhodobě nedařil plnit. Ještě v roce 1982 se proto uskutečnil hromadný dovoz převážně krmného obilí a kukuřice z USA a Kanady. Nepomáhalo ani rozšíření plochy orné půdy pro pěstování ozimé pšenice, tehdy ostře sledované

› Marie Váňová a Zdeněk Košťál při přehlídce polních pokusů

Výsledky hodnocení účinnosti fungicidů v provozních podmínkách prokázaly vysoký výnosový efekt u obou hlavních obilnin. A to pochopitelně zaujalo také specialisty blízkých profesí, zvláště šlechtitele, výživáře a odrůdáře. Vzorem se pak stala pěstební technologie v zemědělsky vyspělých západních zemích, využívajících optimální kombinace pečlivé

agrotechniky, zvýšených dávek průmyslových hnojiv, nových výkonných odrůd a intenzivní chemické ochrany. Ta kromě omezení dosavadních vysokých ztrát působených houbovými chorobami, zajišťovala lepší zhodnocení zvýšených vkladů a rychlý růst výnosů a celkové produkce obilí. Intenzifikace pěstování ozimé pšenice v západních zemích, zejména ve Francii a Velké Británii postupně dosáhla až k samé hranici dosažitelných výnosů. U některých pěstitelů v obilnářských oblastech Normandie a střední Anglie se výnosy zrna pohybovaly v průměru okolo deseti tun z jednoho hektaru. Podobně tomu bylo i v některých zemích Spolkové republiky Německo a v Dánsku. Každého našeho odborníka po přejezdu západní hranice v pozdním jarním období překvapila modrozelená barva dosyta nakrmených porostů obilnin. Následná fungicidní ochrana byla založena na nejméně dvou až třech postřicích podle aktuální situace vývoje chorob a signalizace rostlinolékařské služby. Stimulem této enormní produkce ozimé pšenice byla trvalá poptávka na světovém trhu s obilím, občas zesílená neúrodou v Číně, SSSR či Indii, a tehdy už existující dotace na podporu exportu v členských zemích bývalé EU-15. Přispěla rovněž k rychlému růstu životní úrovně na venkově a společenskému postavení zemědělců v těchto západních zemích. Na druhé straně důsledky extrémně vystupňované chemizace se brzy projevil ve zvýšeném obsahu reziduí pesticidů a dusičnanů ve vodách. Později zároveň v nadprodukcii obilí a nerovnováze agrárního trhu a bilance zahraničního obchodu v zemích EU-28.

V našich podmínkách byla fungicidní ochrana na podstatně nižší úrovni. Omezené dodávky nových účinných fungicidů z dovozu stačily jen na jeden postřik zhruba na polovině osevní plochy ozimé pšenice a jarního ječmene. Průměrné hektarové výnosy zrna ozimé pšenice tehdy poprvé dosáhly hodnoty pěti tun. K velkým příznivcům a propagátorům optimálního využívání intenzifikačních faktorů, včetně nových fungicidů při pěstování obilnin patřil u nás také profesor Jiří Petr z pražské Agronomické fakulty spolu s Antonínem Řezáčem, fytopatologem odboru odrůdového zkušebnictví ÚKZÚZ v Brně. Oba se proto aktivně účastnili odborných seminářů a konferencí na podporu zvýšení produkce obilovin a účinnější ochrany proti listovým a klasovým chorobám.

› Antonín Řezáč a prof. Jiří Petr na konferenci v Karlových Varech

Do podobných akcí se rychle zapojila také příslušná zahraniční zastoupení výrobců přípravků na ochranu rostlin. Z nich zvláště firma BASF AG a osobně pak Václav Štůřík napomáhala k racionální aplikaci fungicidních přípravků s využitím nových německých monitorovacích a varovných systémů. Firma Bayer AG, zastoupená Honzou Mádrem, v té době dokonce začala ve spolupráci s JZD Práche připravovat výstavbu finalizační linky pro výrobu fungicidních přípravků typu Bayleton. Originálním způsobem, jak se říkalo: „od lesa“, na to šel Jaroslav Mentberger, který si u firmy ICI-PPD vyžádal vyslání a přímou pomoc britského experta na intenzivní systémy pěstování obilnin, Dr. Pigeona (pidžin, česky holub). Obrylený a sympatický pan doktor obul gumovky a s Jarym začali v pěti

Závěrečné slovo

Po přečtení rukopisu musím s potěšením konstatovat, že se jedná o hluboké historické ohlédnutí člověka dnes téměř vymizelé generace lidí, jež zažila období druhé světové války, složitá období totality a nesvobody a nakonec proces sametové revoluce a obnovení demokracie a svobody. Jako jeho vrstevník a pamětník oněch časů oceňuji knihu především pro pravdivý popis obrovských změn, k nimž došlo během jedné délky života člověka na našem venkově a v zemědělství. Je nutné zdůraznit, že se nejedná jen o pamětníka těchto časů, ale i přímého účastníka v tom pozitivním smyslu slova, neboť autor sám pochází z vesnice a celý svůj život od útlého mládí měl spojený se zemědělstvím. Je proto vhodné připomenout, že ještě na počátku padesátých let minulého století žily na venkově téměř dvě třetiny obyvatel a v zemědělství pracoval jeden milion a dvě stě tisíc lidí. Dnes se zemědělskou prvovýrobou zabývá jen něco málo přes sto tisíc pracovníků a ve městech žije většina současné populace. A ta vnímá přírodní prostředí, volnou krajinu a samotnou činnost v zemědělství stále více zprostředkovaně pomocí mediálního, mnohdy značně zkresleného, obrazu. Změnil se také zásadně způsob života na venkově. Z většiny vesnic zmizela hospodářská zvířata, včetně drobných chovů malých užitkových zvířat. Hustá síť supermarketů přitom každodenně nabízí bohatý sortiment kvalitních a zdravých potravin, z velké části závislý na dovozu. Nic ale není zadarmo. Vše začíná tvrdou prací při hospodaření na půdě vystavené rozmarům počasí a dopadům klimatické změny. Na veřejnosti se příliš nemluví o vedlejším negativním působení všemocné ruky trhu a vlivu velkého byznysu na strukturu současné zemědělské produkce. Jejím důsledkem je mimo jiné postupně klesající počet druhů pěstovaných plodin včetně píce. To vše vede k vážnému narušení agrotechnické a současné i ekologické stability zemědělské krajiny.

Hlavním tématem životního příběhu autora, jak vyplývá z názvu této knihy, je osobní svědectví o vývoji péče o zdraví kulturních plodin ve druhé polovině minulého století. Je příznačné, že historie moderní rostlinolékařské péče se začala psát v poválečném hladovějícím světě za krajního nedostatku potravin. Naše země přes známé společenské a politické peripetie se zásluhou našich představitelů vědy a zemědělského výzkumu v dané oblasti úspěšně držela světového pokroku a mezinárodních dohod v rámci Organizace pro zemědělství a výživu FAO. Moderní systémy ochrany rostlin před škodlivými organismy, soustavně zdokonalované z hlediska ochrany veřejného zdraví a životního

prostředí, se zásadním způsobem podílely na zabezpečení kvalitní a zdravotně nezávadné rostlinné produkce v popisované období.

Jsem proto rád, že si tímto můžeme připomenout některé významné odborníky z výzkumu a rostlinolékařské služby, mezi které patří i autor této publikace. I když se jedná o autorův výběr ze stovek vynikajících specialistů ochrany zdraví rostlin a zástupců pěstitelské praxe, byli i další, kteří se zasloužili o dobré jméno českého zemědělství.

Svět sužuje virová epidemie covid-19, jež ochromila ekonomiku a mezinárodní obchod. Nebezpečné virové nákazy drůbeže a prasat současně ohrožují zdroje hlavních druhů potravin. Málokdo si přitom uvědomuje také hrozby z nových nebezpečných druhů fytopatogenních bakterií a virů, napadajících různé druhy plodin, proti nimž dosud neexistují účinné metody ochrany. Jsme rovněž svědky pokračující restriktive seznamu povolených přípravků na ochranu rostlin včetně účinných látek proti vektorům některých viróz. Novou hrozbou jsou komplexní houbová onemocnění trvalých kultur, odolná vůči dostupným fungicidům. Chemická ochrana mnohde již nepostačí a v budoucnu bude mnoho záležet i na genetické ochraně, tvorbě odolných odrůd, rozvoji biotechnologií a využití biologických a biotechnických prostředků v systémech ochrany rostlin konvenčního i ekologického zemědělství. Zelená dohoda Evropské unie požaduje od zemědělců v příštím období snížení spotřeby pesticidů o polovinu. Ale aniž by odpovídajícím způsobem napomáhala k vývoji a uplatnění zmíněných genetických a biotechnických systémů v ochraně zemědělských plodin.

Česká společnost rostlinolékařská vydává tuto knihu při příležitosti 25. výročí svého založení v roce 1996. A její někteří členové společnosti napomáhali autorovi svými radami a přispěli také cennými fotografiemi. V této souvislosti je potřebné zmínit, že posláním České společnosti rostlinolékařské jako neziskové a veřejně prospěšné organizace je osvětová činnost v oblasti rostlinolékařské péče, podpora zavádění nových poznatků vědy a výzkumu do praxe a propagace správné praxe v ochraně rostlin proti škodlivým organismům z hlediska veřejného zdraví a ochrany životního prostředí. Z významných celostátních akcí k tomu slouží především již tradiční konference

s chráněným názvem Rostlinolékařské dny pořádané v Pardubicích s mezinárodní účastí a mezinárodní sympozium k aktuálním otázkám ochrany zdraví plodin, konané společně se zástupci partnerských profesních organizací ze sousedních zemí pod názvem Pohled přes hranice v Dolních Dunajovicích.

Neméně významná je činnost jednotlivých regionálních poboček společnosti při školení pracovníků zemědělských podniků a služeb pro zkoušky z odborné způsobilosti pro správné a bezpečné zacházení s přípravky na ochranu rostlin. Společně s partnerskou Českou asociací ochrany rostlin je v posledních letech pořádána soutěž písemných prací pro studenty středních zemědělských škol a gymnázií s přírodovědným zaměřením na téma Rostlinolékařství - obor budoucnosti, které se účastní vždy několik desítek studentů z celé republiky.

Tato publikace je určena nejen specialistům, ale i širokému okruhu čtenářů se zájmem o historii zemědělství. I když si neklade si za cíl hodnotit rostlinolékařskou péči zcela v historických a vědeckých souvislostech, přesto poskytuje důležité informace o jejím vývoji a realizaci díky mnoha osobnostem. Současně vybízí ke srovnání současného stavu s minulostí.

*Ing. Vladimír Řehák, CSc.
předseda České společnosti rostlinolékařské, z. s.*

